

NENIA DEA'DAN NİNİYE: YAS İLE YATIŞTIRMANIN ORTAK DİLİ*

From Nenia Dea to Lullaby: The Common Language of Mourning and Soothing

Doç. Dr. Tuna AKÇAY**

ÖZ

Bu makale, Roma mitolojisindeki Nenia Dea ile ilişkilendirilen cenaze ağıtlarının ve çeşitli kültürlerdeki ninnilerin yas, ölüm ve yatıştırma temalarıyla nasıl örtüştüğünü incelemektedir. Ayrıca çalışmada Nenia Dea'nın cenaze ritüellerindeki rolü ile ninnilerdeki hüzünlü ifadeler arasındaki tematik benzerlikler, kültürel bir köken arayışına girmeden tartışılmaktadır. Nenia Dea, Roma'da ölülerin ruhlarını huzura kavuşturmak, çocuk cenazelerinde çocuğun huzurlu bir şekilde öteki dünyaya geçmesini sağlamak için söylenen ağıtların tanrıçası olarak tanımlanır. Aynı zamanda, bu tanrıça yas tutanların acılarını hafifletmek amacıyla müzikle ifade edilen toplumsal bir ritüelin de tanrıçasıydı. Birçok kültürde "ninni" kelimesi, çocukları uyutmak amacıyla söylenen şarkılar anlamında kullanılır ve genellikle tekrar eden bir söyleyiş yapısına sahiptir. Ninnilerin hüzünlü temalar içermesi ve ölüme dair metaforlarla bezenmesi, Roma ölü kültüründeki ağıtlarla benzerlik göstermektedir. Ninnilerinin ağıt niteliği taşıyan öğeleri ve bu geleneksel formun, kültürlerle nasıl adapte olduğuna dair bulgular bu makalenin içeriğini oluşturmaktadır. Roma ölü kültüründeki ağıtların ve bu ağıtların barındırdığı temaların, çeşitli kültüre taşınarak bir tür ninniye dönüşmesi süreci bu bağlamda dikkat çekicidir. Ninnilerin sadece bir uyku şarkısı olarak değil, aynı zamanda kültürel bir hafıza taşıyıcısı olarak işlev gördüğü de ifade edilmektedir. Makale, Nenia Dea kültürünün, ninni kelimesi ve ağıt ritüelleriyle kültürlerle ve çeşitli dillere nasıl entegre olmuş olabileceğini ve bu süreçte geçirdiği evrimi tartışmaktadır. Bu dönüşümde, cenaze ritüellerinden, çocukları yatıştırma amacına evrilen ninnilerin kültürel işlevi de ele alınmıştır. Ninnilerin yatıştırıcı ve hüzünlü doğasının, toplumsal travmaların ve bireysel acıların ifadesi olabileceği vurgulanmaktadır. Ninnilerin içerdikleri ölüm temalı metaforlar ve hüzünlü ifadeler, tarih boyunca farklı kültürlerin bu formu nasıl dönüştürdüğüne dair ipuçları sunmaktadır. Örneğin, ninnilerin sadece bireysel bir işlev taşımadığı, aynı zamanda kolektif hafızayı güçlendirdiği ve toplumsal duyguları ifade eden bir araç olduğu tartışılmaktadır. Bu durum, ninnilerin tarihsel ve kültürel boyutunu anlamak açısından önemlidir. Bu çalışmada, ninni kelimesi Roma mitolojisindeki Nenia Dea kültürüyle ilişkilendirilmiş ve bu bağlantının kültürel bir miras olarak çeşitli dillere ve kültürlerle nasıl taşındığına dair bir inceleme yapılmıştır. Nenia Dea'nın ninni ile bağlantısı ilk kez önerilmiş, bu bağlamda dil ve kültür etkileşiminin tarihsel boyutu ele alınmıştır. Ayrıca, Roma'dan ve çeşitli kültürlerle uzanan bu bağlamda, ninnilerin toplumsal işlevi ve bireyler arasındaki duygusal aktarımı nasıl güçlendirdiği detaylandırılmıştır. Ninnilerin kökeni, bireysel ve toplumsal bağlamda hem duygusal hem de kültürel bir ifade biçimi olarak yeniden değerlendirilmiştir. Bu tür bir analiz, ninnilerin yalnızca bir çocuk şarkısı olarak değil, aynı zamanda bir kültürel ve tarihsel anlatı aracı olarak işlev gördüğünü ortaya koymaktadır. Bu karşılaştırmalı bakış açısı, kültürel etkileşimin ne kadar derin ve çok katmanlı olduğunu gösterirken, ninni kavramının kökenleri ve kültürel dönüşümü hakkında daha kapsamlı çalışmalara zemin hazırlar. Anadolu topraklarına gelen ninni kelimesi Anadolu'nun Türk öncesi döneminden dilimize gelen bir sözcüktür. Kökleri Sümer inancına dayanan, ancak Roma'daki Nenia Dea kültürü ile birçok kültüre yerleşen ninni kavramındaki ağıt anlayışı eski çağların günümüze yansımaları bu çalışmanın sonuç çıktısını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Nenia Dea, Ağıt, Ninni, Roma Ölü Kültü, Kültürel Etkileşim.

ABSTRACT

This article examines how funeral laments associated with Nenia Dea in Roman mythology and lullabies across various cultures intersect through themes of mourning, death, and soothing, without delving into a search for cultural origins. Nenia Dea is defined in Roman tradition as the goddess of laments sung to bring peace to the souls of the deceased, particularly in children's funerals, ensuring their tranquil passage to the afterlife. Simultaneously, she was the goddess of a societal ritual expressed through music to alleviate the pain of mourners. In many cultures, the word "lullaby" refers to songs sung to put children to sleep, typically characterized by a repetitive structure. The melancholic themes and metaphors of death woven into lullabies bear similarities to the laments of the Roman death cult. The article explores the lament-like elements of lullabies and how this

* Geliş tarihi: 21 Aralık 2024- Kabul tarihi: 20 Ekim 2025

Akçay, Tuna. "Nenia Dea'dan Ninniye: Yas İle Yatıştırmanın Ortak Dili", *Milli Folklor* 148 (Kış 2025): 77-88

** Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Antalya/Türkiye, tuna.akcay@alanya.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-3090-8354.

traditional form has adapted across cultures. The process by which the laments of the Roman death cult, along with their embedded themes, were transmitted to various cultures and transformed into a type of lullaby is particularly noteworthy in this context. It is also argued that lullabies serve not only as sleep songs but also as carriers of cultural memory. The study discusses how the cult of Nenia Dea may have integrated into the concept of lullabies, as well as into mourning rituals across cultures and languages, and examines the evolution it underwent in this process. This transformation—from funeral rituals to lullabies aimed at soothing children—is analyzed in terms of its cultural function. The soothing yet sorrowful nature of lullabies is highlighted as a potential expression of societal traumas and individual pain. The death-related metaphors and melancholic expressions in lullabies offer clues about how different cultures have transformed this form throughout history. For instance, it is argued that lullabies serve not only an individual purpose but also strengthen collective memory and act as a tool for expressing societal emotions, which is significant for understanding their historical and cultural dimensions. In this study, the word "lullaby" is linked to the Nenia Dea cult in Roman mythology, marking the first examination of how this connection may have been carried as a cultural legacy across various languages and cultures. The association between Nenia Dea and lullabies is proposed for the first time, exploring the historical dimension of linguistic and cultural interaction in this context. Additionally, the societal function of lullabies and their role in reinforcing emotional transmission between individuals are elaborated upon, tracing this connection from Rome to diverse cultures. The origins of lullabies are reevaluated as both an emotional and cultural form of expression in individual and societal contexts. This analysis reveals that lullabies function not merely as children's songs but also as tools of cultural and historical narrative. This comparative perspective underscores the depth and multilayered nature of cultural interaction, laying the groundwork for more comprehensive studies on the origins and cultural transformation of the lullaby concept. The word "lullaby" in Anatolia, which entered the Turkish language from pre-Turkish Anatolian periods, has roots in Sumerian beliefs. However, the concept of lament within lullabies, which became embedded in numerous cultures through the Roman Nenia Dea cult, reflects the echoes of ancient times into the present, forming the concluding insight of this study.

Keywords

Nenia Dea, Lament, Lullaby, Roman Funerary Cult, Cultural Interaction.

Giriş

Bu çalışma, insanlık deneyiminin evrensel olguları olan yas ve yatıştırma pratiklerinin ortak dilini, Roma ölü kültü ve Türk ninnileri gibi birbirinden coğrafi ve kültürel olarak uzak iki gelenek üzerinden karşılaştırmalı bir perspektifle ele almaktadır. Makalenin temel tezi, iki farklı tür (ağıt ve ninni) ve iki farklı kültür arasında doğrudan bir köken bağı aramaktan ziyade, bu iki türün paylaştığı tematik ve işlevsel kesişimlere odaklanmaktadır. Bu kesişimin anahtarı, kadim kültürlerdeki uykunun bir "küçük ölüm" ya da ölümün bir "ebedi uyku" olarak yorumlanmasıdır.

Roma mitolojisinde, cenaze ağıtlarının tanrıçası olarak bilinen Nenia Dea, bu analitik bağın merkezinde yer alır. Nenia Dea'nın temel misyonu, ölmek üzere olan kişiye huzur vermek ve ruhunu öteki dünyaya yumuşak bir şekilde uğurlamaktır. Bu geçişi sağlamak için fısıldadığı sakinleştirici ezgiler, onun aynı zamanda bebekleri uyutmak için söylenen şarkılarla ilişkilendirilmesine yol açmıştır. Bu çift anlamlılık, ağıt ve ninni arasındaki işlevsel örtüşmeyi sağlamaktadır: Tıpkı ağıtların ölüye huzur ve yas tutana yatıştırma getirmesi gibi, ninniler de bebeğe uyku ve anneye duygusal bir rahatlama sunar.

Nenia Dea kültürünün temelindeki bu yatıştırma ritüeli, makalenin ikinci ana odağı olan Türk ninnilerindeki hüznün ve ölüm temalarıyla beklenmedik bir paralellik kurar. Türk ninnileri, sadece bir uyku şarkısı değil, aynı zamanda annelerin bireysel acılarını, toplumsal travmaları ve kayıpları (eş, evlat, yoksulluk) dile getiren bir ağıt formu olarak da işlev görür. Bu nedenle makale, Nenia Dea'nın yas ve yatıştırmayı birleştiren kültürünün izlerini, Türk dünyası ninnilerinin ağıt niteliği taşıyan içeriklerinde tematik bir miras olarak takip etmeyi amaçlamaktadır. Bu karşılaştırmalı analiz, her iki türün de müziğin ve ritmin insan ruhunu sakinleştirme ve acıyla başa çıkma süreçlerindeki evrensel gücünü yansıttığını ortaya koyacaktır.

Bu doğrultuda çalışma, öncelikle Roma ölü kültüründeki ağıt geleneğini ve Nenia Dea'nın rolünü inceleyecek; ardından Nenia Dea'dan Ninni Kavramına Geçiş başlığı altında, ağıt ve ninni arasındaki işlevsel ve tematik kesişimi derinlemesine analiz ederek makalenin akademik zeminini oluşturacaktır. Son olarak, bu analitik çerçeveden hareketle Türk ninnilerindeki ölüm temalı ağıt örnekleri incelenerek, yas ile yatıştırmanın ortak dilinin kültürel sürekliliği kanıtlanacaktır.

1. Nenia Dea ve Roma Ölü Kültünde Ağıt

Nenia Dea, Roma'da cenaze ritüelleri ve yaşamın sonuyla ilişkilendirilen bir tanrıçadır. Nenia Dea'nın rolü, Romalıların ölümü, yas tutmayı ve ahiret inancını nasıl algıladığını anlamak için önemli ipuçları sunar.

Nenia Dea, Roma dininde cenaze törenleri sırasında söylenen ağıtlarla derin bir bağa sahiptir. Antik Roma bilgini Marcus Terentius Varro, Nenia Dea'yı bu ağıtların koruyucu gücünün kişileştirilmesi olarak tanımlar. Nenia ismi, Roma kültüründe hem ağıt hem de cenaze şarkısını ifade eden "nenia" terimi ile yakından ilişkilidir (Wissowa 1902). Tanrıça, yaşam ve ölüm arasındaki geçişi yönetirken, Roma ailelerinin yas sürecinde toplu olarak yaşadığı kederi de simgeler.

Macrobius'a göre Nenia, Roma'da Ölüm'ün isimlerinden biriydi ve Roma'nın düşmanlarına veya başkalarına karşı şiddetle çağrılırdı (Macrobius, Saturnalia, Kitap I, Bölüm VII). Ancak Ovidius'a göre, Nenia sadece Nenia'dır, cenaze şarkılarının, ağıtların koruyucusudur (Ovidius, Publius Ovidius Naso. Fasti).

Bu kùltten ve inançtan Latince "carmen funebre" ile benzer anlamlar taşıyan "nenia" deyimini de türemiştir; bu terim cenaze törenlerinde veya merhumun mezarı önünde, akrabaların ve ağıtçıların (ağlamak için para ödenen kadınlar) tekrarlanan ağıtlarını, çift kamışlı flüt (tibia) eşliğinde ifade eder (Akçay 2020: 102).

Aynı terim, üç, altı veya dokuz kez tekrarlanan özel büyümleri formüllerin derlenmesi için de kullanılmıştır (Festus 1896: 212). Nenia aslında çok eski, yani Roma inancının kurumsal hale dönüşmesinden önceki dönemlere ait bir tanrıçaydı ve hastalığı veya iyileşmeyi, yani kişinin iyileşip iyileşmeyeceğini veya öleceğini tahmin etmekle ilgilenirdi (Heller 1896: 45). Aynı zamanda Roma inancının erken dönemlerinde Nenia Dea'nın kültüne adanmış bir rahibe vardı ve bu rahibe kehanetle uğraşırdı; ancak kült kırsaldan Roma'ya taşındıkça, rahibe bir rahip oldu ve kehanet uygulaması sona erdi.

Her hâlükârda, tanrıça, ölmek üzere olan her kişinin huzur içinde ölmesini sağlamaya özen gösterirdi. Bu nedenle sık sık "Ölüm Tanrıçası" ile karıştırıldı, ancak aslında Nenia, insanların ölüm öncesi dönemiyle ilgilenirdi. Onun ezgileri eskiden cenazelerde değil, tedavisi olmayan kişi için ölüme doğru giderken söylenirdi; amacı ise, onu tatlı bir uykuya daldırarak öteki dünyaya yumuşak bir geçiş yapmasını sağlamaktı (Heller 1896: 154).

Tanrıça, sakinleştirici ve uyku getirici notalar üflediği bir çift flütle ve saçlarında mersin çelengi (ölülerin bitkisi) ile tasvir edilirdi. Genellikle ona, hayat ve ölümün dönüşel sırasını simgeleyen, solmuş güllerle tomurcukları birleştiren mersin dallarıyla saygı gösterilirdi. Tam da bu çift anlam nedeniyle, tanrıça, bebekleri uyutmak için söylenen şarkılarla da ilişkilendirilirdi; yani uyku ve bir tür uyku olan ölümlle bağlantılıydı (Rüpke 2007: 75).

Böyle güçlü bir duygunun ve konunun Roma dini ve inancında bir kültü veya tapınma alanı mutlaka olmalıdır. Bunun izlerini de yine antik kaynaklarda ve onların kopyalarından takip edebiliyoruz. Tanrıça Nenia'ya ait bir tapınma alanının varlığı Festus ve Paul metinlerinde açık bir şekilde görülmektedir.

Neniae deae sacellum extra portam Viminalem fuerat dedicatum.

(Paul 155.30 L).

"Tanrıça Nenia'ya, Viminal Kapısı dışında bir tapınak adanmıştı."

Festus versiyonundan ise geriye kalanlar yalnızca başlangıç ve sondur, ancak bu eksik bilgilerden de önemli veriler çıkartılabilir:

"sacellum ultra portam [.]

[.]t aediculam."

(Festus 123.45 L).

Bu metin, Tanrıça Nenia'ya adanmış tapınağın yeri hakkında bilgi içermektedir ancak eksik olduğundan tam bir anlam bütünlüğü oluşturmak zordur. "Sacellum" küçük bir tapınak veya sunak anlamına gelirken, "aediculam" kelimesi de benzer bir anlam taşır; genellikle küçük bir tapınak veya kutsal alanı ifade eder. Paul'un ifadelerine dayanıldığında akla Tanrıça Nenia için bir tapınağın olduğu gelir. Ancak ana kaynak olan Festus'un parçalı da olsa kelimeleri analiz edildiğinde, sunağı olan bir kutsal alanın varlığını anlayabiliriz.

Nenia Dea'nın tapınağı, Roma şehir surlarının dışında, Porta Viminalis yakınında yer alır ve bu yerleşim, Roma'nın ölümlerle ilgili ritüelleri şehir merkezinden uzak tutma geleneğini yansıtır (Smith 2003: 145). Ölümü günlük hayattan fiziksel olarak ayırma ihtiyacı, Romalıların ölüme karşı duyduğu belirsizliği ortaya koyar. Nenia Dea, büyük Roma mitolojilerinde sıkça yer almasa da kişisel kayıp yaşayanlar için önemli bir figürdür. Tanrıçanın cenaze ağıtlarıyla bağlantısı, Romalıların ölümleri anma ve ruhlarını koruma konusundaki odaklarını vurgular (Varro, De Lingua Latina V.76).

Nenia Dea kültü, diğer Roma tanrıalarının kültleri kadar yaygın olmasa da cenaze ritüelleri açısından önemli bir rol oynar. Kült, antik Roma toplumunda yas sürecinin ritüelleştirilmesinin ne denli önemli olduğunu da vurgular. Cenaze törenleri genellikle toplumsal bir olaydır ve ağıtlar hem ölümleri onurlandırmak hem de onların güvenli bir şekilde ahirete geçişlerini sağlamak için söylenir. Nenia Dea, bu ağıtları denetleyerek yas tutmanın duygusal ve ruhsal yönlerini koruyan bir tanrıça olarak görülür (Griffin 2019: 256).

Roma kültüründeki cenaze ağıtları, kişisel kederin ifadesi olmasının ötesinde, aynı zamanda dini bir geleneğin önemli bir parçasıydı. Ağıtların ninnilerle olan bağlantısı dikkat çekicidir, çünkü bazı araştırmacılar, ninnilerin yatıştırıcı doğası ile cenaze ağıtlarının ölünün ruhunu rahatlatmadaki rolü arasında paralellikler kurmuştur. Bu anlamda Nenia Dea, yaşamın her iki ucunda, bir çocuğun ağlamasını yatıştırma ve yaşamını yitirmiş birinin yasını tutma sürecinde var olur (Heller 1896: 78).

Roma dönemine ait cenaze ritüellerini ve ağıtları tasvir eden çeşitli kabartmalar ve heykeller bulunmaktadır (Smith 2003: 145). Bu tür kabartmalar, genellikle cenaze törenlerini, yas tutan insanları ve cenaze alaylarını göstermektedir (Wissowa 1902: 67). Bunlar arasında Roma mezar stelleri ve lahitlerde bulunan kabartmalar oldukça dikkat çekicidir (Lodge 1924: 110). Bu kabartmalarda, cenaze alayında müzisyenler, yas tutan kadınlar ve ölüye sunulan adaklar tasvir edilmiştir (Davialt 1981: 85).

Roma dünyasında cenaze ritüellerine dair en önemli örnek "Tomb of the Haterii" olarak bilinen kabartmadır (Festus 1896: 178). Cesedin yatağa yatırılmasından sonra yapılan ritüelleri yansıtan en önemli arkeolojik veri, Geç Flaviuslar-Erken Traianus Dönemi'ne ait bu mermer kabartmalardır. Bu kabartmalar "Haterii Aile Mezarı" olarak adlandırılan bir mezara aittir. Kabartmaların birinde, yatakta ölen bir kişinin etrafında gerçekleşen ritüeller konu edilmiştir. Toga giymemesinden dolayı bir kadın olduğu anlaşılan kişinin cenazesi, bir evin atriumunda yer almaktadır. Atriumlu bir ev olduğu, eğimli ki-

remit örtülü çatının da betimlenmesinden anlaşılmaktadır. Süslemeli bir karyolanın üstünde iki yatak üst üste konulmuş ve ölü bu yatağın üzerine sırtüstü yatırılmıştır. Ayak ucunda da muhtemelen vasiyetini yazdığı rulolar bulunur. Ölü'nün hemen yanında üç figür bulunmaktadır. Bu figürlerden erkek olan, elinde bir bez ile betimlenmiştir ve belki de ölenin çenesini bağlayacaktır. Erkeğin yanındaki iki kadın figürü de ellerini göğüslerinde birleştirmiş dövünmektedirler. Bu betimleme ile yas tutma sürecinde ağıt yakmanın nasıl yapıldığı da görülmektedir. Yatağın sol başında bir kadın flüt çalmakta, onun yanındaki kadın ise ellerini birleştirmiş ve üzüntülü hâlde betimlenmiştir. Böylelikle yakılan ağıtın müzikle, bir ezgiyle yapıldığı bu kabartma ile önerilebilir (Akçay 2020: 21-22). Bu kabartma, Roma'nın erken imparatorluk dönemine ait ve bir cenaze törenini detaylı bir şekilde tasvir eder (Arnobius 1905: 76). Bu tür eserler, ağıtların ve yas tutma sürecinin toplumsal ve dini önemini gösteren kanıtlardan biridir (Rogers 1995: 50).

Roma cenaze ritüellerinin son aşaması, bir cenaze ağıtının söylenerek sonlandırılmasıydı. Bu ağıt, *praeifica* olarak adlandırılan bir kadının önderliğinde, kiralanan kadın ağıtçılardan oluşan bir grup tarafından icra edilirdi. Bu ağıt ritüeli, Antik Çağ kaynaklarında *naenia* olarak geçmektedir (Lodge 1924: 104). Bu terim, her dizede aynı melodik formüle veya aynı ton derecesine geri dönen yavaş, tekrarlayıcı bir şarkıyı ifade eder.

"Festus", kelimelerin anlamları üzerine Augustus döneminde antikacı Verrius Flaccus tarafından yazılmış *De Verborum Significatu* adlı eserin kısaltılmış bir versiyonudur. Ancak Lexicon, bu kaynaklardan türetilmiş çok değerli bilgileri içerse de, basit bir ansiklopedi olarak düşünülmemelidir. Girişlerin ana odağı kelimelerdir, özellikle de kelimelerin alışılmadık veya arkaik anlamlarını açıklar. Festus'ta Augustus Dönemi'nden sonraki yılların kültürünü yansıtan çok az şey bulunur (Festus 1896: 45).

Festus'un metinleri eksik ve parçalı olmasına rağmen, Charlemagne'nin sarayında Paul the Deacon tarafından yazılmış bir özetin tam metnine sahibiz. *Naenia* bölümlerinin korunmuş olduğu metinlerde makaleyi zenginleştirecek birçok bilgi bulunmaktadır. Örneğin;

Nenia est carmen, quod in funere laudandi gratia cantatur ad tibiam. Sunt, qui eo uerbo finem significari putant. Quidam uolunt neniam ideo dici, quod uoci similior querimonia flentium sit. Quidam aiunt neniae ductum nomen ab extremi intestini uocabulo; Graeci enim neaton extremum dicunt; siue quod cordarum ultima nete dicitur, extremam cantio nis uocem neniam appellarunt neniam, (Paul 155.27 L).

"Nenia, bir cenazede flüt eşliğinde övgü amacıyla söylenen bir şarkıdır. Bazıları kelimenin anlamının 'son' olduğunu düşünür. Diğerleri, kelimenin bu şekilde oluştuğunu çünkü sesin ağıt yakanların iniltilerine oldukça benzediğini söyler. Başka bazıları ise *nenia* kelimesinin, bağırsağın en uç kısmına karşılık gelen kelimeden türetildiğini söyler; çünkü Yunanca'da 'son' kelimesi *neatos*'tur; ya da son telin nete olarak adlandırılması gibi, müziğin en yüksek notasını *nenia* olarak adlandırmışlardır."

Bu metin, Latince bir terim olan "*Nenia*"nın, cenaze ritüellerinde flüt eşliğinde söylenen övgü şarkısı şeklindeki kültürel işlevsel tanımını sunmakta ve bu kelimenin kökenine dair antik etimoloji tartışmalarını özetlemektedir. Bilimsel bir yorumla incelendiğinde, metin, *nenia*'nın anlamına dair üç ana hipotezi barındırır: kelimenin doğrudan 'son' anlamına gelmesi ve cenaze ritüelindeki yerine işaret etmesi; kelimenin sesinin ağıt yakanların iniltilerine benzemesinden kaynaklanan onomatopeik bir kökene sahip olması; ve Yunanca 'son' anlamına gelen *νεατός* (*neatos*) veya müziğin son teli olan *νητή* (*nete*) kelimeleriyle ilişkilendirilerek, terimin Yunanca dil ve müzik terminolojisinden türedi-

ğini veya bu kavramlarla ilişkilendirildiği öne sürülebilir. Bu metin, klasik filoloji, müzikoloji ve dilbilim için önemlidir. Antik Roma ağıt geleneğindeki özel bir tür olan *nenia*'nın işlevini gösterir. Ayrıca, kelimenin kökenine dair etimolojik tartışmaları yansıtır. Yunanca *nete* terimiyle olan güçlü bağ, *nenia*'nın müzikal-teknik bir kökene sahip olduğu hipotezini destekler. Bu nedenle metin, değerli birincil veya ikincil kaynak kanıtıdır.

"*Nenia est [carmen, quod in funere laudandi] gratia can[tatur ad tibiam. Ita enim ait Afra] nius in Materter[. inter exse] quias can i [abant neniā].*"

(Davialt 1981: 37–47)

"*Nenia, [övgü amacıyla cenaze sırasında] flüt eşliğinde [söylenen bir ağıttır. Afra] nius da Materter[is'te şöyle der: cenaze törenlerinde neniā söylüyorlardı.]*"

Aynı şekilde bu metin de cenaze ritüelleri esnasında *Nenia*'nın kullanımını ve içeriğini açıklayan diğer bir kaynaktır.

2. Ninninin Farklı Dillerde ve Kültürel Alanlarda Kullanımı

Farklı dillerde ve kültürlerde kullanılan ninniler, sadece çocukları uyutma işleviyle sınırlı kalmaz, aynı zamanda ağıt geleneğinin taşıdığı duygusal ve toplumsal işlevleri de devralır. Ölünün ardından yakılan ağıtlar, yalnızca bir yas ritüeli olmanın ötesinde, aynı zamanda iyileşme, kayıp sonrası anlam bulma ve toplumsal bağları onarma aracı olarak görülür. Bu kadim ağıt yakma geleneği, insanın kayıplar karşısındaki acısını dile getirerek bu acıyı dönüştüren güçlü bir dildir. Ninniler de bu "dönüştürücü dilin" bir uzantısı olarak, hüznü temaları barındırarak hem geçmişin yankılarını bugüne taşır hem de geleceğe dair bir anlam yaratır. Ninniler bu bağlamda, annenin bireysel travmalarını veya toplumsal kaygılarını ifade ettiği, yas sürecinin terapötik yönünü taşıyan bir araç hâline gelir. Tıpkı ağıtların toplumların kültürel kimliğini şekillendirmesi ve ortak bir yas deneyimi etrafında bir araya gelmeyi mümkün kılması gibi, ninniler de ortak bir duygusal dil yaratarak nesiller arası duygusal aktarımı ve kültürel sürekliliği sağlar. Bu, ninni kavramının neden pek çok farklı dilde ve kültürde fonetik ve tematik benzerliklerle varlığını sürdürdüğünü açıklar (Erdal 2025).

Ninniler, çocuğun annesinin kucagında deneyimlediği ilk müzikal tecrübedir. Anneler, hayatlarında gördükleri ve görmek istedikleri yansımaları, ninniler aracılığıyla çocuklarına uyumlu bir şekilde aktarırlar. Bu tür anlatımlar, çocuk yetiştirmenin doğası gereği tüm toplumlarda var olmuştur. Bu nedenle, tüm dillerde bu tür anlatımların izleri bulunmakta ve aralarında fonetik (müzik ve dil zevki temelinde) benzerlikler bulunmaktadır.

Bu bağlamda, farklı Türk topluluklarında 'ninni' kelimesinin karşılıkları şöyledir: Azerbaycan Türkleri 'laylay', Çağatay Türkleri 'elle' terimini kullanır. Kazak Türkleri 'beşik jırı', 'bişik cırı', 'bişik türküsü', 'eldim', 'eldiy' ifadelerini tercih ederken, Kerkük Türkmenleri 'leyle', 'leylev', 'leyley' derler. Kırım Türkleri 'ayya (nanıy)', Türkmenler 'alley (hû – di)', 'huv di', 'höv dü', 'huv du', 'hu di (Allah de)' şeklinde kullanımlar yaparlar. Başkurtlar 'söngildök yırı', Kırgızlar 'aldey – aldey', 'beşik ırları', Kosova Türkleri 'nina', Özbekler 'önlö', Tatarlar 'bişik (böllü, cırı)', Uygur Türkleri 'öllöy', ülkemizdeki Farsak boyları ise 'nenni' kelimelerini kullanmaktadır.

Afganistan'ın kuzeyinde yaşayan ve Moğol kökenli olmalarına rağmen Türkçe konuşan Hazaralar, 'ninni' için 'ilahiya' kelimesini kullanır. Almanlar 'wiegenlied' (ninne: beşik), Fransızlar 'berceuse', Araplar ise 'nenni', 'ninna' (tehmim, hemheme, becbece: ninni söylemek, bebek avutmak) terimlerini tercih eder. Bulgarlar 'nanni', Arnavutlar 'nina', Farslar 'lâlâi', 'laylay' (edebi dilde 'nânû', 'nanû') derken, İngilizler 'lullaby', İsveç ve Norveçliler 'lulla', Ruslar 'yankanye', Yunanlar 'nannarismata', 'nani', İtalyanlar ise 'ninna', 'ninne', 'nenia' sözcüklerini kullanır. Latince'de ise 'nenice', 'noenia' kelimeleri yaygındır.

İngilizcede lullaby kelimesinin ninni olarak neden kullanılmış olabileceği de akla gelmektedir. Yunan ve Roma'nın merkezi olarak düşünülen Avrupa dillerinde genel kullanım lullaby şeklindedir. Ancak bunun da cevabı tarihsel ve kültürel geçişlerde yatmaktadır. Lullaby terimi, Orta İngilizce lullen "uyutmak" kelimelerinden türemiştir ve ilk olarak 1560 civarında kaydedilmiştir (Vos 2003:102).

Halk etimolojisi, ninniye "Lilith-Abi"den (İbranicede Lilith, git anlamına gelir) türetilir (Hines 2013: 74). Yahudi geleneğinde, Lilith geceleri çocukların ruhlarını çaldığına inanılan bir iblisti. Lilith'e karşı korunmak için, Yahudi anneler çocuk odası duvarlarına "Lilith – abei" ["Lilith – git"] yazısı olan dört muska asarlardı (Hoy 2012: 54). Bu bilgiler doğrultusunda Avrupa dillerindeki lullaby kelimesi, Avrupa ve etkilediği dillerine Yahudi inancından türetilerek devşirilmiştir.

3. Türk Dünyası Ninnilerinde Ölüm Temalı Ağıtlar

Türk ninnileri hakkında çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu alanda ilk önemli çalışmayı Macar bilim insanı Ignác Kúnos gerçekleştirmiştir. Kúnos'un halk edebiyatının farklı türleri üzerine derlediği ninniler, 1925 yılında İstanbul'da Türk Ninnileri adıyla yayımlanmıştır (Kúnos 1925).

Türk halk edebiyatının önemli bir parçası olan ninniler, sadece bebekleri uyutmak için söylenen basit ezgiler değil, aynı zamanda toplumun duygusal ve kültürel bir yansımasıdır. Bazı ninnilerde, özellikle de Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde, ölüm teması ve ağıt niteliği taşıyan sözler rastlanır. Bu makalede, ninnilerdeki ölüm temalı ağıtların kültürel bağlamını inceleyecek ve bu konudaki önemli kaynakları sunacağım (Boratav 1984).

Ninniler genellikle huzur, sevgi ve umut temalarını işlerken, bazı ninnilerde ölüm ve hüznün temaları da ön plana çıkar. Bu durum, annenin iç dünyasını, yaşadığı zorlukları ve içinde bulunduğu toplumsal koşulları yansıtır. Özellikle savaş, göç, kıtlık gibi zor dönemlerde anneler, duygularını ninniler aracılığıyla dile getirmişlerdir (Elçin 1998).

Genellikle ninnilerde aşağıdaki temaların işlendiğini belirtmek mümkündür:

Kayıp ve Yas: Annenin kaybettiği bir yakınına duyduğu özlem ve acıyı, bebek üzerinden dile getirmesi.

Zor Hayat Koşulları: Fakirlik, hastalık veya savaş nedeniyle yaşanan sıkıntıların ninnilere yansması.

Gelecek Kaygısı: Bebeğin büyüdüğünde karşılaşılabileceği zorluklar hakkında duyulan endişenin ifade edilmesi.

Ninnilerde ölüm teması, sadece bireysel duyguları değil, aynı zamanda toplumsal travmaları da yansıtır. Bu tür ninniler, bir nevi ağıt görevi görerek, kolektif hafızanın korunmasına katkı sağlar. Ayrıca, bu ninniler aracılığıyla anneler, çocuklarına dünyadaki gerçekleri ve yaşamın zorluklarını aktarmaya çalışırlar. Türk ninnilerindeki ölüm algısı, annenin ölümü üzerine söylenen ninniler, babanın ölümü üzerine söylenen ninniler ve çocuğun ölümü üzerine söylenen ninniler olarak gruplandırılabilir (Türkdoğan 1972).

Eşini kaybeden bir kadının karşılaştığı zorluklarını ninnilerde anlatmıştır. Özellikle çocuklarıyla baş başa kalan bir kadın, eşinin ölümüne sessiz kalmayıp isyanını ve duygularını ninnilerine yansıtmaktadır.

Ağla (Zeyneb)im ağla ninni,

Kara yazmalar bağla ninni,

Babası ölen çocuk hû, hû,

Haydi bağrını dağla ninni! (Giresun)"

(Çelebioğlu 1995: 88).

Eşini kaybetmiş bir kadın, küçük yaşta babasız büyüyen çocuğuna, yukarıdaki ninnide olduğu gibi içini döker. Evladını yitirmiş bir anne için ise, artık ninnilerinin sahibinin yok olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Sessiz sırdaşı olan çocuğunu kaybeden annenin elinde sadece ninnileri kalır. Bebeği öldüğü hâlde ninniler söyleyen anne, aslında "Taş Bebek" efsanelerindeki gibi bebeğinin yaşadığına veya onu duymaya devam ettiğine inanır. Ve ninnileri ağıta dönüşürken hâlâ bebeğini uyutmak istercesine "ninni" kelimesini tekrar eder.

Bebeğimin beşiği çamdan,
Yuvarlandı düştü damdan,
Bebek öldü ilk akşamdan.
Ninni bebeğime e, e!.." (Konya)
(Çelebioğlu 1995: 89)

Türkler, İslamiyet öncesi dönemde kutsal saydıkları taşın değerini, İslam medeniyetine geçtikten sonra da korumayı sürdürmüşlerdir. Taş Bebek efsaneleri, İslamiyet öncsinden gelen taş kültürüyle ilgili inançların, şekil değıştirme, nitelik değıştirmeyeyle birlikte dramatik toplumsal olaylar aracılığıyla açığa çıkmasıdır. "Taş Bebek" efsanesi, Türk halk kültüründe derin acı, özlem ve anne sevgisinin gücünü anlatan bir hikâyedir. Efsaneye göre, çocuğunu kaybeden bir anne, evladının yokluğuna dayanamayarak her gün ona ninniler söyler ve dualar eder. Annenin bu derin sevgisi ve sarsılmaz inancı sonucunda, bir taş bebeğin canlandığına veya annenin hayal dünyasında evladyla yeniden buluştuğuna inanılır. Bu hikâye, halkın olağanüstü olaylara olan inancını ve kayıp karşısındaki duygusal tepkilerini yansıtır (Başgöz 2002).

Kadınlar, eşlerini kaybedip dul kaldıklarında, çocuklarını yitiren anneler olarak ya da aile fertlerini kaybedip yalnız kalan gelinler şeklinde, ninniler aracılığıyla ağıtlarını yakarlar. Bu ağıtlar, toplumun inançlarını ve anlatılarını hatırlatan unsurlar barındırır. Geceyle gündüzü birbirine karıştıracak kadar derin acı yaşayan, sürekli ıstırap çeken ve uykusuz kalan bu ninni söyleyenlerin ağıtları, önce uyutmaya çalıştıkları yavrularına, ardından da tüm dünyaya acı dolu bir sesleniştir.

Akşamlar olmayaydı,
Yıldızlar doğmayaydı,
Ölüm Allah'ın emri,
Ayrılık olmayaydı!
Ninni yavruma ninni! (Adana)"

(Çelebioğlu 1995: 329).

Annenin ölümünün yer aldığı ninnilerde, çocuğun annesiz kalmasının verdiği acı dile getirilir. Bu acı, annenin ifadeleriyle bebeğin içinde bulunduğu zorlu durumu ele alır. Bebeğinin beşiğini sallayamayan anne, yavrusunun kötü muamele görmesinden ve ihtiyaçlarının karşılanmamasından endişe duymaktadır:

Akşam oldu ben yakamadım gazımı,
Doya doya sallayamadım kuzumu,
Kadir Mevla'm çirkin yazmış yazımı
Uyu hey annesiz yavrum sen uyu,
Uyu da ben sana ninni diyeyim!
Yavrum senin annenin adı Münevver,
Ben ölürsem yavrum seni döverler!
Uyu hey annesiz yavrum sen uyu,
Uyu da ben sana ninni diyeyim!
(Çelebioğlu 1995: 88).

Annesini yitirmiş bebeklere genellikle annenin ağzından ninniler söylenir. Bu ninnilerde, annenin çocuğu için tasarladığı ancak hayata geçiremediği hayaller dile getirilir. Aşağıdaki ninnide, bir anne evladı için bir salıncak kurmuş fakat onu gönlünce sallayamamanın hüznünü yaşamaktadır. Her anne, çocuğunun büyüüp belli bir yaşa gelerek kendi ayakları üzerinde durmasını görmeyi arzular. Ancak, evladı henüz bebekken ondan ömür boyu ayrı kalması, anneye bu ninniye söyletir:

Yavrum sana asmaya kurdum salıncak

Eline de verdim bir şeker ile oyuncak

Yavrum seni sallayamadım doyuncak

Uyu hey annesiz yavrum sen uyu,

Uyu da ben sana ninni diyeyim!

(Artun 1998: 171).

Ebeveynlerin hayattaki en büyük dileği, çocuklarının hem ruhsal hem de bedensel açıdan sağlıklı bireyler olarak büyümelerini görmek ve kendi ayakları üzerinde durmalarını sağlamaktır. Ancak, çocuğun kaybı bu umutların tümünü yıkmakta ve ebeveynlerin hayata bakışını derinden olumsuz etkilemektedir. Aşağıdaki ninni, oğlunu kaybeden bir annenin yaşadığı derin acıyı ifade etmektedir. Anne, "oğlum" diyerek evladını büyütmeye ve onun ilerleyen yaşlarda kendi kazandığı parayla ekmeğini yiyip iyi günlerini görmesini hayal ederken, çocuğunu henüz bebekken kaybetmiş olmanın yarattığı boşluk ve umutsuzlukla mücadele etmektedir. Çocuğunun olmadığı bir dünyada yaşamak, anne için anlamsız hale gelmekte ve yaşam beklentilerini, sevinçlerini yitirmesine neden olmaktadır:

Oğul oğul diyemedim,

Ekmeğini yiyemedim,

Sensiz dünyayı nideyim?

Ninni yavrum ninni ninni!

(Çelebioğlu 1995: 94).

4. Nenia Dea Kültü ve Ağıt Geleneğinden Ninniye: Tematik ve İşlevsel Kesişimler

Bu makalenin odak noktası, Roma mitolojisindeki Nenia Dea kültü ile ilişkili cenaze ağıtları ve çeşitli kültürlerdeki ninniler arasında doğrudan bir "nedensel köken" ilişkisi kurmaktan ziyade, "yas ve yatıştırma" temaları etrafında şekillenen işlevsel ve tematik örtüşmeleri incelemektir.

1. bölümde detaylandırıldığı üzere, Nenia Dea, Roma'da hem ölümlerin ruhlarını huzura kavuşturmak hem de yas tutanların acılarını hafifletmek amacıyla söylenen ağıtların tanrıçası olarak tanımlanır. Tanrıça, ölmek üzere olan kişiyi tatlı bir uykuya daldırarak öteki dünyaya yumuşak bir geçiş sağlamayı amaçlayan sakinleştirici ezgilerle ilişkilendirilmiştir. Bu rol, tanrıçanın aynı zamanda bebekleri uyutmak için söylenen şarkılarla ilişkilendirilmesine, yani "uyku ve bir tür uyku olan ölümlerle" bağlantılı olmasına yol açmıştır.

Bu noktada, Roma ölü kültüründeki nenia (ağıt/cenaze şarkısı) terimi ile çeşitli dillerdeki ninni (uyku şarkısı) kelimesi arasındaki tematik kesişim ve işlevsel evrim, kültürel bir miras aktarımı olasılığını destekleyen önemli bir analitik zemin sunmaktadır. Nenia'nın, cenazelerde tekrarlayıcı ve yavaş bir melodiye sahip olması, ninnilerin tekrar eden söyleyiş yapıyla fonetik ve ritmik bir benzerlik gösterir. Dahası, naenia'nın temel işlevi, hem ölüyü huzura kavuşturmak hem de yaşayanları yatıştırmak iken, ninnilerin temel işlevi de çocuğu sakinleştirmek ve uyutmaktır. Bu yatıştırma işlevinin temelinde, her iki formun da müziğin ve ritmin insan ruhu üzerindeki sakinleştirici gücünü kullanması yatar.

Bu ortak zemin, makalenin 4. bölümünde incelenen Türk ninnilerinin "hüzünlü temalar içermesi ve ölüme dair metaforlarla bezenmesi" ile daha da güçlenir. Türk ninnileri, sadece bir uyku şarkısı olarak değil, aynı zamanda annenin kaybettiği yakınına duyduğu özlemi, zor hayat koşullarını ve gelecek kaygısını dile getiren, yani bir nevi "ağıt" görevi gören bir kültürel hafıza taşıyıcısı olarak işlev görür. Tıpkı Roma cenaze ritüellerindeki ağıtların toplumsal kederi düzenlemesi gibi, Türk ninnilerindeki ölüm temalı öğeler de bireysel acıların ve toplumsal travmaların ifadesi olabilir. Bu tematik paralellikler, farklı kültür ve coğrafyalarda (Roma ve Türk dünyası) "yas ve yatıştırmanın ortak dili" olarak müziğin nasıl evrensel bir formül oluşturduğunu gösteren bilimsel bir analizi mümkün kılar.

Bu analitik çerçeve, Nenia Dea kültü aracılığıyla Batı'da ritüelleşen "ağıt-yatıştırma" döngüsünün, Türk ninnilerinde annenin iç dünyasına ve kolektif belleğe entegre olan "hüzünlü-yatıştırıcı" bir form olarak devam ettiğini ortaya koyar. Bu bağlamda, 4. bölümde ele alınan Türk ninnilerindeki ölüm temalı ağıt örnekleri, Roma'daki nenia formunun işlevsel ve duygusal izlerini taşıyan bir kültürel devamlılığın tematik yansımaları olarak değerlendirilebilir.

Sonuç

Roma ölü kültüründe Nenia Dea ile ilişkilendirilen cenaze ağıtları, yalnızca bireysel bir yas ifadesi olmaktan öte, ölünün ruhunu huzura kavuşturmayı ve toplumun ortak kederini düzenlemeyi amaçlayan ritüel bir pratik olarak öne çıkar. Bu ağıtlar, ölümle yaşam arasındaki geçişi yumuşatmak için müzikal ve sözlü bir araç olarak işlev görürken, Roma toplumunda kolektif bir anma ve duygusal rahatlatma zemini sunar. Nenia Dea'nın bu ritüellerdeki rolü, yas sürecini bir tanrıçanın himayesine bağlayarak, ağıtların dini ve toplumsal boyutunu güçlendirir. Öte yandan, Türk kültüründe ninniler, bebekleri uyutma işlevinin çok ötesine geçerek, annelerin kişisel acılarını, kayıplarını ve toplumsal hafızayı aktardığı bir sözlü gelenek olarak varlığını sürdürür. Ölüm, ayrılık ve hüznün temaları, Türk ninnilerinde sıkça görülen motifler olarak, bu ezgilerin yalnızca birer çocuk şarkısı değil, aynı zamanda derin bir duygusal anlatım biçimi olduğunu ortaya koyar.

Folklor teorisyeni Alan Dundes, sözlü geleneklerin bireylerin ve toplulukların duygusal deneyimlerini ifade etme ve koruma konusundaki gücünü vurgular. Bu perspektif, Roma'daki cenaze ağıtları ile Türk ninnileri arasındaki tematik kesişimi anlamak için önemli bir çerçeve sunar. Her iki gelenek, farklı kültürel bağlamlarda olsa da, yas ve yatıştırma gibi insan yaşamının evrensel unsurlarını paylaşır.

Roma'da ağıtlar, bir cenaze ritüeli sırasında toplumu bir araya getirerek ölümü anlamlandırma ve duygusal bir denge sağlama aracı olurken, Türk ninnileri, annelerin iç dünyasından doğan hüzünlü ezgilerle hem bireysel travmaları dillendirir hem de kolektif belleği nesilden nesile taşır. Örneğin, Türk ninnilerinde sıkça rastlanan ölüm temaları, savaş, göç veya kayıp gibi toplumsal zorlukların bir yansıması olarak görülebilir; bu da ninnilerin yalnızca bireysel bir rahatlatma değil, aynı zamanda kültürel bir süreklilik sağlama işlevi taşıdığını gösterir.

Bu çalışma, Nenia Dea'nın ağıtları ile Türk ninnileri arasında bir köken bağı aramak yerine, her iki geleneğin yas ve yatıştırma temalarındaki ortak yönlerini tematik bir bakış açısıyla incelemeyi amaçlamıştır. Roma ölü kültüründe ağıtlar, ritüel bir çerçeveye oturtularak toplumsal bir yas pratiği olarak şekillenirken, Türk ninnileri, sözlü gelenek içinde annelerin duygusal dünyasını dışı vuran bir araç haline gelmiştir. Her iki form da, müziğin ve ritmin insan ruhunu sakinleştirme ve acıyla başa çıkma süreçlerindeki evrensel

gücünü yansıtır. Roma ağıtları, ölümün kaçınılmazlığını kabul eden bir toplumun duygusal tepkisini düzenlerken, Türk ninnileri, annelerin çocuklarına sunduğu huzurun yanı sıra kendi hüznlerini de dile getirir.

Bu makalenin iki türü, ninni ve ağıtı, farklı kültürel bağlamlarda birlikte düşünmesinin bilimsel temeli, her iki formun da evrensel bir "huzur sağlama" işlevine sahip olmasıdır. Antik inanışlarda sıklıkla karşımıza çıkan uyku-ölüm metaforu, bu birlikteliğin en güçlü kültürel zeminini oluşturur; uyku geçici bir ölüm, ölüm ise ebedi bir uyku olarak görülür. Dolayısıyla, Nenia Dea'nın ağıtları ruhu ebedi uykuya hazırlarken, ninniler de bebeği gündelik uykunun dinginliğine davet eder. Bu analitik bakış açısı, ninni ve ağıtın salt biçimsel benzerliklerden ziyade, insanın yaşamın iki ucunda (başlangıçta ve sonda) tecrübe ettiği en yoğun duygusal durumları (acı ve dinginliği) müzikle yönetmek için kültürlerarası alanda geliştirilmiş ortak bir duygusal düzenleme mekanizması olduğunu kanıtlamaktadır. Bu nedenle, iki türü birlikte incelemek, insanlığın acıyı ve bilinmezliği anlama çabasındaki sürekliliği ortaya koyan temel bir metodolojik yaklaşımdır.

Bu bağlamda, her iki gelenek, insanlığın acıyı anlamlandırma ve huzur arama çabalarının farklı ama birbiriyle örtüşen ifadeleri olarak değerlendirilebilir. Nihayetinde, Roma ve Türk gelenekleri arasındaki bir tematik yakınlık, kültürel pratiklerin derinliğini ve çok katmanlılığını gözler önüne serer. Yas ve yatıştırma, yalnızca bu iki kültüre özgü değil, insan deneyiminin evrensel bir parçasıdır; bu nedenle, ağıtlar ve ninniler, farklı toplumlarda farklı biçimler alsa da, ortak bir duygusal zeminde buluşur. Bu çalışma, ninniler ve ağıtlar üzerine yapılacak daha geniş araştırmalar için bir zemin sunarken, sözlü geleneklerin insan yaşamındaki duygusal ve kültürel işlevlerini anlamaya yönelik yeni sorulara kapı aralar. Roma ölü kültü ve Türk ninnileri, birbirinden bağımsız bağlamlarda gelişmiş olsalar da, müziğin ve ritüelin insan ruhundaki izlerini keşfetmek isteyenler için zengin bir inceleme alanı sunmaya devam etmektedir.

YAZARLARIN KATKI DÜZEYLERİ: Birinci Yazar %100.

ETİK KOMİTE ONAYI: Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

FİNANSAL DESTEK: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Akçay, Tuna. *Roma Dünyasında Ölüm*. Selenge Yayınları, 2020.
- Arnobius. *Adversus Nationes*. Ed. Charles Marchant. Cambridge: Cambridge University Press, 1905.
- Artun, Erman. *Tekirdağ Halk Kültürü Araştırmaları*. Tekirdağ: Tekirdağ Genç Yöneticiler ve İş Adamları Derneği Yayınları, 1998.
- Başgöz, İlhan. *Anadolu Türk Halk Hikâyeleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2002.
- Boratav, Pertev Naili. *Türk Halk Edebiyatı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1984.
- Cunbur, Müjgan. *Karacaoğlan*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 2001.
- Çelebioğlu, Amil. *Türk Ninnileri*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1982.
- Daviault, Andre. *Comœdia togata: fragments*. Paris: Les Belles Lettres, 1981.
- Dundes, Alan. *The Study of Folklore*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1965.
- Elçin, Şükrü. *Türk Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1998.
- Erdal, Tuğçe. *Yaşamın İki Yüzü: Ağıt ve Ötesi Kayıp Sonrası Yaşanan Travmanın İyileşmesinde Ağıt*. İstanbul: İdeal Kültür Yayınları, 2025.
- Eren, Hasan. *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*. Ankara: Bizim Büro Basımevi, 1999.
- Festus, Sextus Pompeius. *De Verborum Significatu*. Leipzig: Teubner, 1896.
- Gelb, Irving Joseph. "The Name of the Goddess Innin", *Journal of Near Eastern Studies*, C.19. Cilt, 2 (1960): 72-79.
- Griffin, Jasper. *The Roman Funeral and Its Symbolism*. Oxford: Oxford University Press, 2019.
- Heller, Ernst. *Tod und Ritus im alten Rom*. Leipzig: Teubner, 1896.
- Hines, Kathleen. *The art of the musical zz: Cultural implications of lullabies around the world* [Yayımlanmamış lisans tezi]. Wofford College. 2013.

- Hoy, Emme. "How do shifting depictions of Lilith, 'The First Eve', trace the contexts and hegemonic values of their times?", *Teaching History* 46.3, 2012: 54-57.
- Kaşgarlı Mahmud. *Divânü Lugâti't-Türk* (Çev. Besim Atalay). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1985.
- Kúnos, Ignác. *Türk Ninnileri*. İstanbul: Kanaat Kütüphanesi, 1925.
- Lodge, Gonzales. *Lexicon Plautinum II. M-Z*. Hildesheim: Olms, 1924.
- Nişanyan, Sevan. *Sözlerin Soyağacı: Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü*. İstanbul: Adam Yayınları, 2010.
- Ölmez, Mehmet. "Türkiye'de Türkçenin Etimolojisi Üzerine Yayımlanan Makaleler." *Kebikeç*, 6 (1998): 178-180.
- Rogers, Edward. *Diffusion of Innovations*. New York, NY: The Free Press, 1995.
- Rüpke, Jörg. *Religion of the Romans*. New York: Polity Press, 2007.
- Smith, William. *A Dictionary of Greek and Roman Antiquities*. London: John Murray, 2003.
- Türkdoğan, Orhan. *Türk Ninnileri Üzerine Bir İnceleme*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1972.
- Varro, Marcus Terentius. *De Lingua Latina*. Ed. Roland Kent. Cambridge: Harvard University Press, 1938.
- Vos, Gail De; Harris, Merle; Lottridge, Celia Barker. *Telling Tales: Storytelling in the Family*. University of Alberta, 2003.
- Wissowa, Georg. *Religion und Kultus der Römer*. München: C. H. Beck, 1902.